

ΣΑΝ ΝΑ ΗΤΑΝ ΣΗΜΕΡΑ

ΓΙΟΡΤΑΖΟΥΝ: ΙΑΚΩΒΟΣ.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ

1385: Ο Πάπας Ουρβανός VI ιδρύει το ονομαστό πανεπιστήμιο της Χαϊδελβέργης.

1914: Η Μεγάλη Βρετανία κηρύσσει τον πόλεμο στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και προσαρτά την Κύπρο.

1941: Γερμανικά στρατεύματα κατοχής πυρπολούν οικίες του χωριού Μεσόβουνο της Κοζάνης και εκτελούν 157 κατοίκους, οι περισσότεροι από τους οποίους είναι ήρωες του Ελληνοϊταλικού Πολέμου.

1942: Αρχίζει η δεύτερη μάχη του Ελ Αλαμίν. Οι δυνάμεις του Άξονα υπό τον Ρόμελ συγκρούονται με τις συμμαχικές δυνάμεις του Μοτγκόμερι, στις οποίες συμμετέχουν και Έλληνες.

1954: Έπειτα από πολλές συνεδριάσεις στο Παρίσι, οι σύμμαχοι, νικητές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, συμφωνούν να δώσουν τέλος στην κατοχή της Γερμανίας. Την ίδια μέρα δημιουργείται η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση, ενώ η Δυτική Γερμανία γίνεται δεκτή στο ΝΑΤΟ.

1956: Αρχίζει η αντικομμουνιστική εξέγερση στην Ουγγαρία. Θα κατασταλεί από τα σοβιετικά τανκς στις 4 Νοεμβρίου.

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

1817: Πιερ Λαρούς, γάλλος λεξικογράφος. (Θαν. 3/1/1875)

1919: Μανώλης Ανδρόνικος, Έλληνας αρχαιολόγος, που έγινε παγκοσμίως γνωστός όταν ανακάλυψε τον τάφο του βασιλιά των Μακεδόνων Φίλιππου Β' στη Βεργίνα. (Θαν. 30/3/1992)

1940: Πελέ, ψευδώνυμο του Έντσον Αράντες ντο Νασιμέντο, βραζιλιάνος άσος του ποδοσφαίρου.

ΘΑΝΑΤΟΙ

1872: Θεόφιλος Γκοτιέ, γάλλος ποιητής και συγγραφέας. (Γεν. 30/8/1811)

1921: Τζον Μπόιντ Ντάνλοπ, σκοτσέζος κτηνίατρος και εφευρέτης, που ανακάλυψε το ελαστικό με σαμπρέλα και ίδρυσε τη Βιομηχανία που φέρει το όνομά του. (Γεν. 5/2/1840)

1959: Πώργος Μπουζιάνης, Έλληνας ζωγράφος. (Γεν. 8/11/1885)

Μεσόβουνο Κοζάνης: Το πρώτο Ολοκαύτωμα (23-10-1941)

Ήταν το πρώτο χωριό της ηπειρωτικής Ελλάδας που πήρε τα όπλα κατά των κατοχικών αρχών. Ένα από τα πρώτα που γνώρισαν τα μαζικά αντίποινα της Βέρμαχτ, με δύο διαδοχικά ολοκαυτώματα κι εκατοντάδες νεκρούς. Κι όμως, η συλλογική εθνική μνήμη κάθε άλλο παρά του έχει επιφυλάξει τη θέση που του αξίζει στο μαρτυρολόγιο της δεκαετίας του '40. Μια πλευρά της ιστορίας του χωριού μέσα από την αφήγηση ζωής του Κυριαιά τ' Ακτε-αρτσιάντων στην μητρική του γλώσσα, τα ποντιακά:

Το '40 έβρανε μας τα γεγονότα... του πολέμου. Το Μεσόβουνο γνήσιοι Πόντιοι, αποικία 'κι θέλναν να ήταν. Αντέδρασαν σα σχέδια του Χίτλερ. Αφού αντέδρασαν έλθαν και τα επακόλουθα. Το '41 από το μικρόν το χωριόν είπεν ΟΧΙ στο φασισμό! Έλθαν 2000 Γερμανοί, όλα μη λέγω, πρώτη φοράν έρθανε έβραν έναν οπλισμένον σκότωσαν α'τον ση πλατέαν. Ες πολλά ιστορίαν από το κέκα. Έλθαν οι Γερμανοί 2000 στρατιώτ περίπου επερικύκλωσαν το χωριόν, ετοπλάψαν εμάς σην εκκλησίαν γυναικ'ς, αντρώδες, μωρά 'α κάγανε μας απές σην εκκλησίαν. Εν τω μεταξύ ήρθε έναν διαταγή, εκόρτσανε από 18 μέχρι τα 60 εμάς τα γυναικόπαιδα και τη γαρίδα είπανε μας πάρτε α'σό σπίτα σουν ήντα επορείτε και εβγάτε εξ α'σο χωριόν. Την ώρα ντε εξέβαμε εξ α'σο χωριόν εδούλεψαν τα τυφέκια, τίναν εκόρτσαν, ουλτα εσκότωσαν αφ'κά' σα κεπία 165 νομάτ. Έκαψαν το σπίτε μου το βίος εμουν όλον εκατέστρεψεν και επαίραν μας και πήγαν σο Καϊλάρ. Ετοπλάψαν εμάς ουλτασ απές σο πέτρινον το σχολείον τη Καϊλαρή.

Ύστερα εδόθεν το '42 εντολήν να επανερχούμαστε σο χωριόνεμου, να έρχουμεσ οπίς Έρθαμε, ερχίνεσαμ' ασήν αρχήν και τυρανιούμεσ. Πεί εφύτψαν λίγα καρτόφαια άλλος με την τσάπαν άλλος απ' άλλου εσπέρναμε κανα δύο στρέματα χωράφι! Με τ'απο, τα χαιβανια μου πα ντε γλύτωσαν σα χωρία ατουκές, επήραν σα και πήγαν οι Γερμανοί αλλ εκράτασαν και εζήναν ας λέουμε με τείνα, άλλοι επούλτσαν σα και εζήναν με τείνα. Είχαμε σημαδεμένα, έτυχεν εμείς τα πρόβατα μου και το χήνον είχαμε σημάδ' και ένα βούδ' εμουν... με τ'ατά επορεύκουμες. Έλα έλα έντον το κίνημα το Εθνικόν Απελευθερωτικόν Μέτωπο. Το χωριόν έπαθεν πολλά. Επήρε μέρος σ'εκείνον τον αγώνα. Ασόν καημόν αχτέ. Σκότωσαν τι πατεράδες εμουν. Τώρα ερεθισμό να λές σα, όπως θέλ' ο καθένας λέ' από. Αλλά εήνος που επέρασεν τα κακά εήνος εξέρ'ετα. Ετσουναέυεν ο Γερμανόν. Αλλά είχαν και τους Έλληνες που εκαθοδήγαναν ατονε. Έταν γερμανικά φορεμένος. Άμα και καλάτσουεν ούτε γνώριζεσα τον. Με το ζόρ' έψιασαμε ούτε ασερώνια να λές ατά, ούτε μαντρί να λές ατά. Με τα τζαβάρεα. Τα τζαβάρεα είναι η βρίζα. Με τείνα εποίκαμε οσπιτόπα. Και έσεβαμε απές.

Ατοιόν 'κι πούχασαν ατά πα έρθαν έκαψαν. Έφυγαμε αδά κι ακεί σο κάμπον σα χωρία. Τάχα πούχασαν τα πράματα μετά από κάμποσον καιρόν, ο ένας με τον άλλον λέν να πάν σο χωριόν κιαν. Ως πότε 'α τερείσε ο άλλος, ως πότε 'α δίσε. Μία, δεύτερον το τρίτον ευταί σε και κασιόν.

Έρθαμε σο χωριόν, ας έρχουμεσ σο θέμα το βράδυ που έρθαμε απλούτε κα και ψοφά το έναν το βούδ'. Εμείς απώρα μωρά, 14 χρονών μωρό ήμου και όμως έλαμπα, ο αδελφό μ' έν 11, 11 σα 12, όχι ατουκά λάθος λέγα τα, εγω 14, η αδελφή μ' 13 εήνος 12 να! Κλαίω. Λέγων να πας λέσα τη μάναμ' ντε παθάμε. Επένεν εήνος, έρθεν η μάνα μ'. Έρθεν η μάνα μ' το πρωί οι γερμανοί έρτανε και εμείς επίαναμε το Βέρμιο, όταν εκούγαμε οι Γερμανοί. Ένουμνες αμόν εήν τα πουλία, τα κυνηγημένα. Επλάκωσαν επικείρηση του Βερμίου τα θηρία του Χίτλερ και του Μουσουλίνη και ήντη-

να έβρηκανε μπροστά τους αν θέλτς ένα χρονών μωρό ας έτονε, αν θέλτς ογδόνα χρονών γέρος ας έτονε εσκότωνανε. 'Κ'εχάριζαν. Και τα αδελφα μ' ένας γέρος με άλλα οικογένειας α'σό Μεσόβουνο 42 άτομα συναντούν ατά ασό Βέρμιο όπως έρχουταν σο Μεσόβουνο και σκοτώνανσ όλτα. Ο γέρον πε συνόδευεν ατά επειδής έτονε μπροστά και είδεν αηλήγορα τι Γερμανούς, εκρύφτην σ' ένα τσόκουμ αφ'κά και έζησεν είδεν όλεν τη σκηνή κι έρθεν είπεν α'τα όπως είχαν τα πράματα. Τοποθεσία εν, έν ένας βράχος και λέν στο ωρολόϊ, περιοχή Δημοτικό και Πύργοι, σύνορα.

Και φέβουμε πάλι κυνηγημέν' σα τρυπία του Βερμίου. Εμείς με τη μάνα μ' έμνες σ' έναν τοποθεσίαν λέγομα Αϊ Παύλος. Είχεν τρυπήν, έμνεσε 55 άτομα απ'ές σπ σπηλιά, πεινασμέν οκτώ ημέρες. Ονύταν επαίρναμεν νερό με διάφορα πράματα... τελευταία τοπλάφκουνταν εκεικά που έντανε κανα τέσσερι γεροντάδες, πέντε, επέμναν α'σήν ομαδική εκτέλεση οι γεροντάδες, αούτα γυναικόπαιδα κι ήνταν αέτς, αποθάνε όλ, λένε ο ένας με τον άλλον, πρέπ' με πάσαν θυσίαν να ρούζοματς σο κάμπον,σο κάμπον όταν λέγομε, ας πούμε σην Έδεσσα κι αυκά, ασήν Νάουσα αφκά σσήν τα χωρία. Εκές κάναν ντομάτα πα βρήκες σα χωράφακες, έστω και άγουρον, έστω και έναν πιπέρ, έστω και ένα λάχανο, ας έτον και σαπεμένον. Πρέπ' να ρούζοματς' εκές τολάιστον οι μισοί ζούνε, αν όχι όλ'. Ένα βράδυ μετά από οκτώ ημέρες ταλαιπωρημέν εβγόνομε ασόν τρυπιν κιάν πέλκι ζούμε. Εξέβαμε οζουκά. Άλ' λένε να κατεβάσνε μας αδά

σα χωρία, σο Μανιάκι ση Κόλατσαν ατουκές. Κρυφά που είν' και Γερμανοί, αλ' λένε α βρήκνατς εκές και σκοτώναντς, αλ' λένε σο κάμπον. Τελευταία ο ένας πε θέλνε σο κάμπον έτωνα ο Θεόφυλον ο Τερικανίδης. Ατός ο Τερικάνον είπεμέν να 'κλωθάτε με για ας χωριούνταν. Εχωρήγαμ' σε είνον μερέα και ποίκαμε τέσσερα ημέρες σο Βέρμιον απάν (τα οξιάς) τα κιορκιάνεα εσκάλωσαν και φύλωναν ολίγον. Απ'είνα έτρωγαμε. Εκατήθαμε σα Πολλά Νερά, ση Βέρνιτσα αέτς ονομάσεται.

Το '45 είχαμ' και την απελευθέρωση, εκλωσταμ' πάλι σο Μεσόβουνο. Φτώχεια! Εμείς ατότες επί ξύλου κρεμάμενοι, λέγατα και σα πόντια απα δα κι απά κει, τυρρεανυμέν εσκάλωσαμε και αρθοποδίσουμεσ κ' επρόλαβεν και ο εμψύλιος. Αφού επερίλαβεν και ο εμψύλιον οι Μεσοβουνιωτ' καμμένα τα ψίατονε, άλλος τον πατέραν ατ' εκάσεν, άλλος τη μάναν ατ' εκάσεν, άλλος τ' αδελφια τ' εκάσεν. Το Μεσόβουνο στον αγώνα έτονε και σο πρώτον ο πρωτοστάτης.

Ασό '41 όσοι εζήνανε ση παρανομίαν του Μεταξά σο Μεσόβουνο εβρήκανε άσυλο επειδής έτονε δίπλα σο Βέρμιον και είχαν απάν το δάσος εκεί εκρύφκουσαν. Επαίραν μέρος πάλι, εθελοντικά κανα δώδεκα παιδιά. Γίνεται επιστράτευση, επαίραν άλλα 120. Έρτε τάχα ο στρατός εμούνε, Στέκνε σο σύνορον σο κοντινόν σα Ούτσενα και κει βάλνε με το πυροβολικόν απές σο χωριόν, τάχα οι αντάρτες εκιαπέδες έτανε. Εμείς πάλι εσκορπίγαμε σα χωρία. Αλ' σο Βουνο, αλ' αδά, αλ' εκεί, έφυγαμ' ξανά ασό χωριόν.